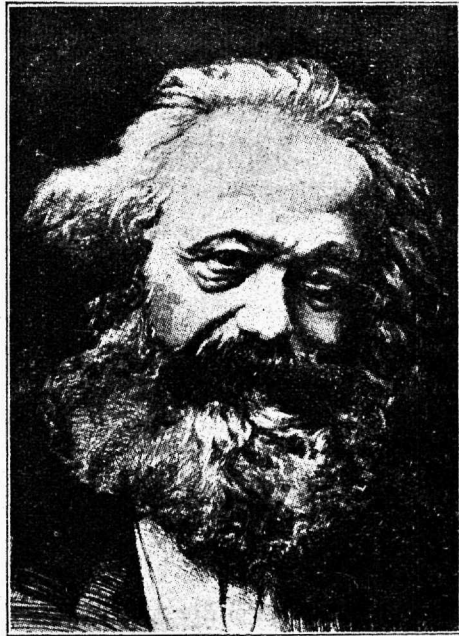

Spetsiaalne fond

Hind 15 senti.

KÕIGI MAADE TÕOLISED ÜHINEGE

RÜNNAK

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu
SP₁-4776

KARL MARX

NOORSOTSIALISTLIK AJAKIRI

MÄSS

Karl Marx'i toimetatud ajalehe „Neue Rheinische Zeitung“ viimse numbril
(19. 5. 1849) hüvastijätt Saksa revolutsiooni mahasurumisel.

*Ei lahingumõllu see avalik löök —
vaid peidetud kavalus võitis,
see hüüva alatusvaimu rөөk,
lääne metsmehi võitlusse sõitis!
Lõi pimedast surmava hoobi tääk,
ja lisati lööke peidust —
nüüd lõpeb mu jõudude ülejääk,
laip, kellel ei unistust võidust.*

*Trots huulil ja pilkelik võpatas,
käes välkva mõõga pära,
„mäss — elagu!“ hüüe veel surseski suus,
nü ausalt kaob silmade sära.
Hüäl meelel mu hauale soola vast
koos tsaariga preislane külvaks —
kuid Ungari meestelt üks kogulask,
et kandraamgi veel hulvaks.*

*Ja töömees lapitud riietes
mu keha siis matab mulda;
ta käsi on pahkund ja tüügastes,
mind katab kui lootuste kulda.
Toob pärjagi värskeist lilledest,
mis katab mu haavu helle;
pärg mure ja puhkuse tundidest,
naine, tütar on pununud selle.*

*Nüüd hüvasti, hüvasti, võitlev maailm,
nüüd hüvasti, võitlevad väed!
Ei lahinguvälja näe enam silm,
kaugel relvad ja suitsumäed!
Nüüd hüvasti — ainult ei jäädavalt veel!
Ei, vennad, nad tappa või vaimu!
Pea müürinal jälle ma tõusuteel,
kui neil ei sellest veel aimu!*

*Kui purunend viimne kroon nagu klaas,
maailm täis leeki ja võitlust,
kui süüdlased rahva ees on maas,
koos jatkame jälle heitlust!
On kuulda ta sõna ja näha ta mõök —
truu seltsimees kindel on ikka —
kui rõhutud rahval täis on lõög —
mäss tuleb — ei oodata pikka!*

Tõlkind N. A.

Et olla marksist, peab teadma palju; et olla antimarksist, ei tarvitse teada palju.

Friedrich Stampfer.

ELAV MARX

14. märtsil 1883. aastal suri mees, kes oli jõudnud ette oma ajast ja oli tähistand ühiskonna arengu tulevikukski. Kogu oma eluaja Karl Marx oli võidelnud ja organiseerinud võitlust töölisklassi ja sotsialismi hääks. Ta oli olnud Kommunistide Liidu õreda rahvusvahelise rühma kaasasutajaid; kui Liit ei suutnud arenda võimsaks organisatsiooniks, siis Karl Marx Liidu programm, *Kommunistlikus Manifestis*, oli andnud uue ühiskonnamõistmise ja uue teadliku tegevussuuna. Ta võitles kaasa 1848. aasta revolutsioonis, ja kui see revolutsioon proletariaat ei võind panna maksma omi huvisid vaid pidi taganema, siis proletariaat ometi esmarkordselt kogus oma jõudusid. Hiljem Marx (1864) oli kaasas Rahvusvahelise Töölisliidu (I. Internatsionaali) asutamisel ja juhtis seda kogu selle kestvuse aja, kuid ta ei näind ka siin proletariaadi võitu, vastuoksa, lõhenemine hävitas selle suure ehitise. *Kapitali* nimelises suurteoses Marx andis kapitalismi kirjelduse ja arengu paratamatud sihtjooned, kuid ta ei võind näha ei nende tõdede levimist proletariaadis, nende ideede moraalset ega praktilist võitu.

Oli veel vara, ja Marx suri, kui töölisliikumise lootustäratav koidupäina veel oli varjatud.

Kahেকsa aastat pärast Marx'i surma ta sõber Engels võis kirjutada 1. mai meeleavalduse puhul: Oleks veel Marx minu kõrval! Näeks tema neid suuri saavutusi!

Kuid teiselt poolt: aastakümnete kestes „tsaar ja paavst, Metternich ja Guizot, Prantsuse radikaalid ja Saksa politsei“ liitusid „pühaks klapperjahiks selle viirastuse vastu“. Marx'i õpetus oli see viirastus, mille vastu tõusis ikka ja ikka uusi jõudusid.

Asjatult Saksa riigivõim Bismarck'i juhtimisel kuulutas väljapoole säädust Marx'i õpetuse ja sotsialistliku liikumise: kaheteistkümneaastane surve tekitas ainult veel tugevama vastu-surve, keeldud Marx sai seda tugevama pooleroiu osaliseks suurtes töölishulkades, Marx sai — nüüd juba

pärast oma surma — tööliste juhiks. Asjatult Vene keisrivõim kiusas taga Marx'i revolutsioonilist mõtet, asjatult suleti ajalehti, mis deklareerisid ennast marksistlikeks, asjatult keelati loosung

Kõigi maade proletaarid, ühinege!

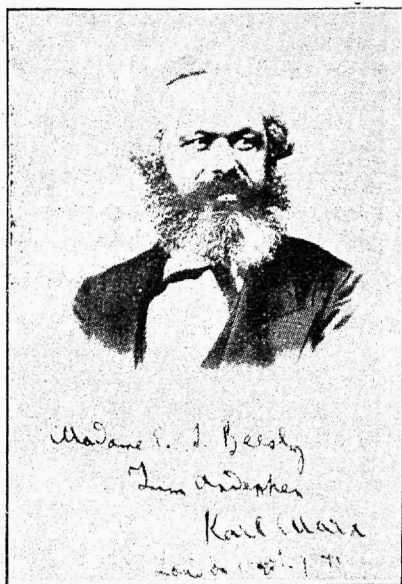
Siingi revolutsioon murdis vastupanu, Marx'i õpetus pääsis aukohale.

Kuid ei ükski väljastpoolt, ka töölisliikumise seestpoolt Marx'ile on tekkind paljugi vaenlasi. Marx'i klassivõitluseõpetus, Marx'i „katasstroofiteooria“, mille järgi kapitalism hukub oma raskesse kriisihaigusse, ei paistnud mõnelegi soovitavana. Kas ei oleks parem *rahulikult* arenda sotsialismini? Kas ei oleks tööliklassil parem võtta üle kapitalismi õitsengusaavutisi? Mõnelgi tekkis otse vajadus *revideerida* ja parandada Marx'i, seletada, et Marx ei võind näha ette seda, mis tuleb pärast teda — tekkis läänes Marx'i parandamise õpetus, mis katsus pehmendada klassivõitlust. Teisal paistis, nagu Marx'i õpetus poleks kohaldatud iga maa eriolkorra jaoks, nagu see ei tunnustaks *inimest* vaid ainult valmistusvahendeid — tekkis jällegi marksismivastaseid sotsialistlike õpetusi. Ja praegugi veel leidub neid, kelle arvates Marx'i õpetus on huvitav ajalugu, marksistlik sotsialism samaugune sotsialismi ajaloo jatk nagu algkristlik kommunism või utopistlik sotsialism.

Ometi Marx elab, marksism elab! Millal muidu kui nüüd, määratu kapitalistliku kriisi ajal, võime näha marksistlike tõdesid elulistena! Kas meie ei näe praegu kapitalismi surmahädas ta enese arengu tõttu? Kas meie ei paista ka tee kapitalismist välja, Marx'i juhistega, et proletariaadi suurel arvul on väärtus siis, kui organisatsioon ühendab töölisi ja teadvus juhib neid!

Olevikus Marx elab elavamalt kui oma eluajal. Marx'i õpetus on see, mis praeguses meeleheites on tuletunglaks ja mis näitab teed proletariaadile võimu poole, sotsialismi poole!

MARKSISM TEADUSENA

Marksismi rakendamine sotsialismi ja sellega tegelikku klassivõitluse ja poliitikasse on tekitand laialdase arvamuse, et marksism on ainult poliitiline või koguni ainult päevapoliitiline mõiste. On muidugi loomulik, et sotsialismi vastased marksismile ei taha omistada mingit teaduslikku tähendust, vaid püüavad teha sellest ainult nagu mingi usuküsimuse, mida naeruväärse kergusega ja üleolekuga oleks võimalik kummutada. Selline käsitlus vastab kõige paremini nende huvidele. Aga mitte ainult sotsialismi vastased, vaid tihtigi ka selle pooldajad pole küllalt rõhutanud marksismi puhtteaduslikku olemust. Üheltpoolt valitseva klas-

si üldine mõtteviis, teiselt poolt parteilise võitluse meeoleolud on mõjund nii, et marksismi pole mõistetud alati objektiivse teadusena.

Meil tuleb kindlasti asuda seisukohal, et marksism ei ole paljas parteiline õpetus. See on paratamatult tarvilik marksismi õigeks mõistmiseks. Sest kes tahab tõesti põhjalikult seda ühiskonnateaduslikku õpetust mõista ja ka praktiliselt kasutada, peab kõige päält vabastama ta parteilise võitluse meeoleolude ja kirgede segust. Ta peab radikaalselt loovutama igasuguse arvamuse, mille järgi sõna „marksism“ tähendaks ainult päevapoliitilist hüüdsõna.

Sellest seisukohast lähtudes meile selguvad otsekohe marksismi päämised väärkäsitlused. Enne kõike ja iseäranis populaarses vaates marksismi nähakse poliitilisena õpetusena, mis vastab proletariaadi huvidele. Loobutakse marksismi teaduslikust olemusest, ehkki püütakse küll hinnata Marx'i üksikuid majanduse- ja ühiskonnaprobleemide uurimusi. Selline ekslik vaade on juba ajalooliselt tekkinud, kuna tegelik tööliikumine on arenend samal ajal marksistlike mõtete levinemisega laiemais hulgis. Moodsa sotsialistliku tööliikumise ajalugu „Kommunistlikust manifestist“ saadik on õieti ühtlasi marksistlike ideede arengu ajalugu. Aga hoolimata sellest seosest meil tuleb selgesti

vahet teha mõiste „marksismi“ ja töölisklassi revolutsioonilise poliitika vahel. Marksism ei alga poliitikaga, vaid teooriaga. Mis Marx'i tema töö algusel innustas, ei olnud mitte paljas poliitiline kiring, vaid püüe leida ühiskondlike nähete juures samasugust põhjuslikkust ja paratamatust nagu seda juba tunti loodusenähtuste juures. Ta päämisem siht, nagu ta ise ütleb, on avastada ühiskonna tulunduslikke arenemissäädusi.

Nõnda marksism ei alga poliitikaga, vaid teooriaga. Aga see teooria viib poliitikani, revolutsioonilise proletariaadi poliitikani. See on otsekohene järelendus marksistlikust teoriast. Siin selgub marksismi dialektiline iseloom — teooria ja praktika ühtlus. Marksism tahab haarata ühiskondlikku elu selle põhjuslikus säädusepärasuses niihästi tema praeguses olukorras kui ka arengus. Kui siis marksism tõepoolest on otsekohesest ühenduses poliitikaga, nii et ta on võitlusõpetuseks revolutsioonilisele proletariaadile, siis see on selle teooria praktiline rakendus, mitte aga selle eeldus. Marksismi poliitiline külg kuulub siis küll ka marksistliku teooria juurde, aga ainult selle tarvitamisena olevikus ja tulevikus. Iseendas ja esmajoones on marksism nagu iga muugi teadus täiesti ebapoliitiline, kui selle sõna all midagi parteiõpetuslikku mõeldakse.

Ainult et selline teooria ei või jätta kedagi ükskõikseks, nõuab ta seisukohavõtmist. Kuna loodusteaduslikud tõed praegusel

ajal enam ei jaga inimesi erakondadesse, ei või seda öelda ühiskonnateaduslikest tõdedest. Need puudutavad inimese enda elu ja tegevust, need haaravad meie olevikku ja tulevikku ja nad ei või olla sellepärast kellelegi ükskõiksed.

Teine ebamäärane ja liiga lai käsitlus marksismist, mis samuti ei lase mõjule selle ühiskonnateaduslikku olemust, on arvamus, et marksism on ainult maailmavaade. Seegi käsitlus on väga populaarne. Sel on põhjendusi selles, et marksism tõepoolest uue maailmavaate kujundab ja sellega tihedalt seotub. Selline käsitlus marksismist näiliselt paistab olevat midagi ülevat, tõepoolest ta kaotab sellega marksismi teadusliku iseloomu. Marksism on teadus, ta ei taha olla midagi rohkem ega ka vähem. Ükski maailmavaade ei ole iseendast puhas teadus, kuigi ta võib olla teaduslik, teadusele põhjeneda. Kuna maailmavaade püüab kõike maailma ja selle nähtusi käsitleda tervikuna ühe põhivaate seisukohalt, teadus jagab kõik oma uurimisobjektid kindlaisesse kategooriasse nende olemuse ja põhjuslikkuse järgi ja käsitleb neid siis eri teadusaladel. See maailmavaate põhivaade, mille ümber kõik teised tõekspidamis- ja teaduslikud koonduvad, ei ole iseendast tõestatav, vaid tekib ja on antud maailmavaate kandja seisukohavõtust. Sellepärast maailmavaade on igal juhtumisel ikka subjektiivne. Siin võivad meeolud ja inimlik subjektiivsed teed ikka uusi varjundeid luua,

MARX JA ENGELS

Marx'il ei tulnud tänada oma elu võidu puhul ainult enese võimsat jõudu. Inimlike määrade järgi ta lõpeks ometi oleks väsind, ühel või teisel viisil, kui talle Engels'is ei oleks

sattund sõber, kelle ohverduvast truudusest võib saada tabava pildi alles nende kirjavahetuse avaldamisega.

Pilt, millel ei ole sarnast kogu se-

kuigi põhivaade palju ei muutu. Selle vastu teaduse esimeseks ja iseloomustavaks nõudeks on objektiivsus. Teadus peab vältima subjektiivsuse. Kuna maailmavaade on see, mis võimaldab arvamuste ja tõekspidamiste lahkuminekuid, siis teadus on see, mis oma objektiivsusega annab ainsa lubatud arvamuse, mis on maksev niikaua, kui teadus ise pole teda ümber lükanud või asendand. Maailmavaate juures võime mingit tõe ikka ainult sellele teha selgeks, kes seda maailmavaadet pooldab. Teaduse alal on aga täiesti ükskõik, kas keegi seda tunnustab või ei, teaduse tõed on paratamatult igal pool iga nähte juures maksvad.

Siit nähtub, kuivõrd suure tähendusega on see asjaolu, et me peame marksismi teaduseks ja mitte ainult maailmavaateks. Sest kuna ta maailmavaatena küll muutuks kergemini mõistetavaks ja vaimustavamaks, samal ajal langeks erapoolikkusse. Marksistlikud tõekspidamised ei tarvitseks siis sugugi olla sellised, mida kõik paratamatult peavad tunnustama ja mis kõiki peavad huvitama. Ei, nad oleksid siis „ainult maailmavaated“, milledele hõlpsasti võidakse vastu säada teissugused maailmavaated.

Siiski ei tarvitse meil loobuda marksismi suurest maailmavaatelisest tähendusest. Sest kuigi marksism ise pole kindlasti maailmavaade, ta võib olla ja ongi aluseks maailmavaatele. Ka loodusteadus ei ole maailmavaade, aga on siiski otsekohe arusaadav, et maailmavaade niisugusel inimesel, kes on puutunud kokku moodsa loodusteadusega, on hoopis teissugune kui inimesel, kes ei tunne loodusteadust ja maailmasüüdi ning -nähtusi seletab ikka veel piibli valgusel. Samuti on selge, et maailmavaade sellisel inimesel, kellel ühiskondliku elu alal marksistlik ühiskonnateadus on saand samasuguseks valgustajaks kui loodusenähtuste juures loodusteadus, peab olema teissugusem kui inimesel, kes loodusteaduslike teadmuste järgi on küll modern inimene, aga ühiskondlike vaadete juures peab kinni kodanluse sotsiaalsest piiblist. Marksism *juh*ib uue maailmavaate juurde.

See on õpetus ühiskondlike nähtuste olemusest ja arenemisest, sellisena aga ainult tööliklassi tunnustatav teadus, kuna ta avastab ühiskondlikus arengus tööliklassi edasiviiva osa ja praeguste valitsevate klasside paratamatu langemise.

nises ajaloos. Ei ole kunagi puudund ajaloolisi sõpradepaare, kelle elu on suland nii lähedalt kokku, et ei ole vahet minu ega sinu vahel, aga ikka on jäänd omatahte habras jäänus või erimeelsuse või koguni salajase vastupanu jälg oma isiksuse kaotuse puhul, mis luuletaja sõnade järgi on „maailmalaste ülim õnn“. Luther nägi Melanchton'is ainult pehmeloomuga õpetlast ja Melanchton Luther'is lõppeks ainult jõhkrat talupoega, ja peab põdema juba nürimeelsust, kui ei leita Goethe ja Schiller'i kirj vahetusest salajast ebakõla suure salanõuniku ja väikese hoovinõuniku vahel. Marx'i ja Engels'it siduvas sõpruses puudus inimliku puuduse pisim jälg; mida enam nende mõte ja looming arenes, seda enam kumbki neist sai meheks omaette.

Juba välimuselt nad eraldusid. Engels, blond germaan, kõrge kasvuga; inglise kommetega, nagu te mast ütles üks vaatleja; ikka hoolikalt rietatud, pingul mitte ainult kasarmu, vaid ka kontori distipliinis, — ta tahtis korraldada kuue selliga haruettevõtte tuhat korda lihtsamalt ja ülevaatlikumalt kui kuuekümne valitsusnõunikuga, kes ei või kirjutada loetavalt ja kes segavad kõik raamatud, nii et kurat ise ei saa neist aru; hoolimata oma Manchesteri börsiliikme auväärsest, hoolimata Inglise kodanluse ärast ja lõbustustest, nende rebasejahtidest ja jõulupidudest, vaimutööline ja võitleja, kes varjas oma majakeses kaugel linna taga oma varandust, iiri tüdrukut, kelle käte vahel ta puhkas, kui oli väsind inimeste tungist.

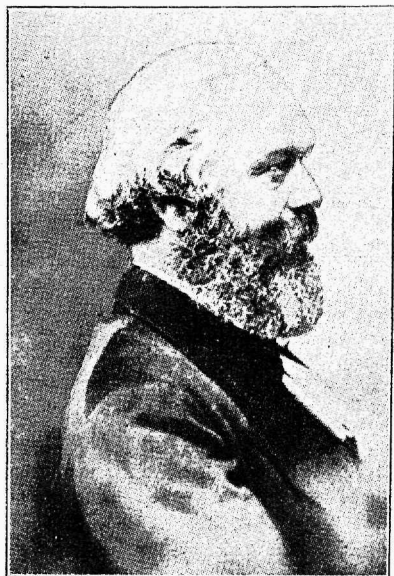
Seevastu Marx, tüse, pisut lühem, välkuvate silmade ja sama musta lõvilakaga, mis ei saland ta semiidi päritolu; pikaline väliselt; hoolikas perekannaisa, kes elas kaugel kõigest maailmalinna seltskonnaelust; andund väsitavale vaimutööle, mis vaevalt lubas tal kiire lõunasöögi, ja mis hilisööni hävitas ka ta kehajõu; puhkusetu mõtleja, kellele mõtlemine oli ülim nauding: selles Kant'i, Fichte' ja nimelt Hegel'i õige pärija, kelle sõnu ta kordas tihti: „Isegi roimari kuritegelik mõte on kõrgem ja suurem taeva imest“, ainult et ta mõte

sundis alatasa teole: ebapraktiline pisiastus, aga praktiline suurisastus: liig abitu korraldama väikesemajapidamist, aga võrratu võimes verbida ja juhtida väge, mis peab muutma maailma uueks.

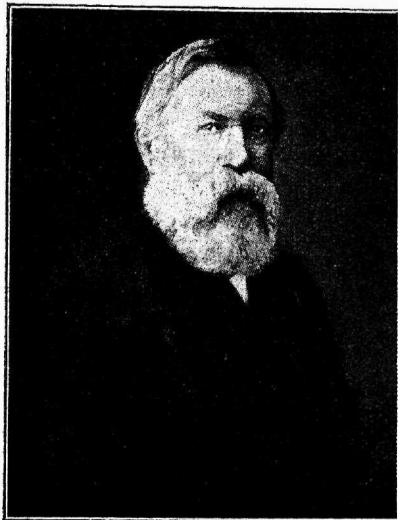
Kui stiil olevat inimene, siis mõlemad eralduvad autoritena. Mõlemad olid keelegeeniused, kes mõistsid palju võõrkeeli ja isegi murrakuid. Engels saavutas selles veel enam kui Marx, aga kui ta kirjutas oma emakeeles, ta võttis enda kokku, ka kirjades, rääkimata raamatuid, ja hoidis oma riide eemal välismaa lõimest. Ta kirjutas kergesti ja selgesti, nii läbinähtava selgusega, et võib ikka näha põhjani ta liikuva kõne voolu.

Marx kirjutas samal ajal pikalisemalt ja raskemalt. Ta noorpõlvekirjades, nagu ka Heine' noorpõlvekirjades, on selgesti märgata ta maadlust keelega, ja küpseimate aastate kirjades, nimelt Inglismaal elades, ta segas saksa, inglise ja prantsuse keelt. Ka tema raamatuis on võõrsõnu enam, kui on otse paratamatu, ei puudu inglise ega prantsuse mõjusid, aga ta on nii meister saksa keeles, et teda raske liigategemiseta on võimatu tõlkida. Kui Engels luges sõbra ühe päätüki prantsuse tõlkes, mida Marx ise oli viilind hoolikalt, ta arvas, et jõud ja mahl on nahka pandud.

Engels tunnustas ikka Marx'i üleolevat geeniust; tema tahtis Marx'i kõrval mängida alati ainult teist viiulit. Ometi ta pole olnud ainult Marx'i selgitaja ega abiline vaid iseisev kaastööline, sellele sobiv vaim. Kuidas Engels nende sõpruse algul ühel otsustaval alal andis talle enam kui võttis, sellest Marx kirjutas kaksikümmend aastat hiljem: „Tead, et esiteks kõik tuleb mulle liig hilja ja teiseks ma käin sinu kannul“. Oma kergemas relvastuses Engels liigutas kergemini, ja kui ta pilk oli küllalt terav tabama küsimuse või seisundi otsustavalt punkti, seda enam aga ta ei märgand kohe *kui-d* ega *aga*, millega on ühendatud vajaline otsustus. See puudus on küll toiminguinimesele suur paremus, ja Marx ei teind ühtki poliitilist otsust, küsimata enne Engels'ilt nõu, kes kohe tabas naelapää.

KARL MARX

FRIEDRICH ENGELS

Sellele vahekorrale vastas, et Engels'ilt küsitud nõu ka teoreetilistes küsimustes osutus sama kõlblikuks kui poliitilistes.

Siin Marx oli harilikult juba hüpevalmis. Ja hoopis kõva kuulmisega ta oli Engels'i tihtisele nõuandele ta teadusliku päätöö rutuliseks lõpetamiseks. „Ole ometi kord pisut vähem hell oma asjast; see on ikka liig hää publikule. Et asi on kirjutatud ja ilmub, on pääasi; sinu arvatud nõrkusi ei leia ometi keegi eesel.“ See nõu oli ehtne Engels, nagu selle tahelepanematus oli ehtne Marx.

Kõigest selgub, et Engels oli enam varustatud publitsistlikuks päevatöökui Marx; „tõeline entsüklopeedia“, nagu viimane kujutab teda ühele ühisele sõbrale, „töövõimeline päeva ja öö igal tunnil, täis või kaine, nobe kirjutama ja tark kui kurat.“ Näib ka, et mõlemil pärast „Neue Rheinische Revue“ seismajäämist oli silmas veel ühissettevõte Londonis; vähemasti Marx kirjutas 1853. a. detsembris Engels'ile: „Oleksime — sina ja mina — a'and Londonis õigel ajal korrespondentsiäri, sa ei istuks Manchesteris kontori vaevatuna ega mina võlgade vaevatuna.“ Kui Engels selle „äri“ väljavaateile eelistas selli kohta isa firmas, siis see vist sündis silmas pidades lohutusetut seisukorda Marx'il ja oodates paremaid aegu, mitte aga tahtes anduda püsivalt „neetud kaubandusele“. Veel kevadel 1854 Engels kaalus mõtet kolida Londonisse kirjanduslikuks tegevuseks, aga igatahes viimast korda; selle aja ümber ta pidi otsustama võtta kehvasti vihatud ike kanda, mitte ainult sõbra aitamiseks, vaid ka esimese vaimse jõu kindlustamiseks parteile. Ainult sel eeldusel Engels võis tuua ohvri ja Marx selle vastu võtta; andmisel kui ka võtmisel oli sama suur mõte.

Enne kui Engels aastate kestes sai firma osanikuks, ta oli lihtne sell ega magand roosidel. Lakkamatult ühe-, viie-, kümne-, hiljem ka sajanaelaseid pangatähti rändas Londonisse. Engels ei kaotand iial kannatust, ka siis, kui Marx ja ta naine, kelle majapidamise meel ei paistnud olevat kõige suurepärasem, panid selle ka karmimale proovile kui ol-

nuks vajaline. Ta raputas vaevalt pääd, kui Marx kord oli jätnud tähele panemata vekslit tähtpäeva ja alles protesti päeval oli üllatatud.

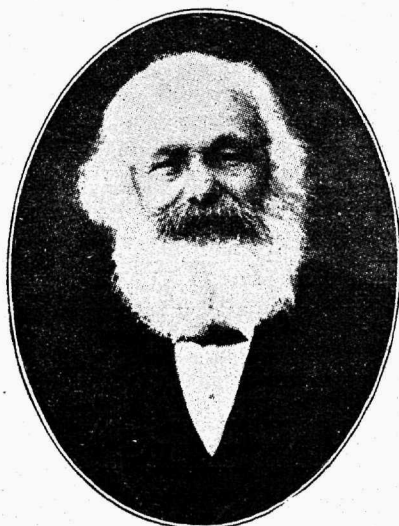
Igatahes mitte ainult päeval Engels ei mässand sõbra hääks kontorist ja börsil, vaid ta ohverdas talle ka suurelt osalt õhtused puhketunnid hilisööni. Kui see toimus algul, et Marx'ile, kuni ta ei võind kirjutada inglise keeles, koostada või tõlkida kirju „New-York Tribune'ile“, siis see vaikne kaastöö jäi püsima, kui selle algpõhjus oli kadund.

Ta algas slaavi keelte õppimise, et „vähemasti üks meist“ peab tundma lähemate aktsioonide puhul nende rahvaste keelt, ajalugu, kirjandust, sotsiaalelu, kellega tuleb kokku põrgata. Hommikumaa segadused juhtisid ta idamaa keeltele; araabia keelest kohutas ta nelituhat juurt, aga „persia keel on lihtsalt lapsenälg“. Siis tulid germaani keeled. Internationaali päänõukogus hiljem ta suurepärase keeltetundmine sattus õigesse paika; „Engels kogeleb kahtkümmend keelt“, öeldi küll, kuna äritatud kõnelemisel vahest kogeles.

Samuti ta teenis „kindrali“ nime oma sõjateaduste usina ja põhjaliku õppimisega. Siingi „vana inklinatsioon“ oli revolutsioonilise poliitika praktiliste vajaduste toidetud. Engels arvestas „määratut tähtsust, mis partie militaire'il on tuleviku liikumises“. Ohvitseridega, kes revolutsioonistaastail olid võidelnud rahva poolel, ei olnud parimad kogemused. „Sel sõjarahval“, ütles Engels, „on mõistmatult must sõjaväevaim. Nad vihkavad üksteist surmani, kadestavad üksteist vastamisi, aga tsiviilimistete vastu nad kõik on üksmeelel.“ Engels tahtis viia niikaugele, et ta võiks teoreetiliselt pisut rääkida kaasa.

Ka kolmandal alal, kus Engels töötas meelsasti ja palju, loodusteadustes, tal ei võimaldund pühendada lõplikult viimaste aastakümnete uurimustele, ajal, kui ta pidi anduma kaupmehe tegevusele.

Kõik see oli traagiline saatuse. Aga Engels ei kurnud sellest kunagi, sest iga sentimentaalsus oli talle sama võõras kui ta sõbralegi. Ta pidas ikka oma elu suurimaks õnneks seis-

KARL MARX
RAUGAEAS

JENNY VON WESTPHALEN
MARX NAINE

REVOLUTSIOONI JA KLASSIVÕITLUSE PARATAMATUS

Kord juba töötava ja varanduseta rahva suur mass on võind kogeda, et ainult poliitilise demokraatia võit veel ei tähenda vabanemist ta kurnamisest ja elupuudusest. See juhtus, kui Prantsuse revolutsioonis võitis klass, kes oli pidand oma võitlused inimõiguste nimel, tõeliselt aga rajas varanduseliste kodanikuõigused. Siis proletariaat ei olnud küllalt küps, ei majanduslikult ega vaimselt, selle vastuolu mõistmiseks ja ainult poliitilise demokraatia sisemise puuduse käsitlemiseks. Uuesti praegu on saand selgeks, seekord aga töötava rahva suurema hariduse tõttu mahutatud üldisesse teadvusse, et kogu poliitiline üheõiguslus ja kogu demokraatlik põhisäädus ei ole kunagi muud kui tühi ja päiale selle alati ähvardatud vorm, kuni sel on majanduslik sisu, mis ei sobi talle, ja alatasa püüab seda purustada.

See sisu on lihtne kuid saatuslik fakt — *produktioonivahendite eraomandus*. Kuna see fakt on mitmetuhandaastane, paljud usuvad, et see kuulub ühiskondliku elu igaveste aluste juurde. Aga Marx on õpetand meid tundma, et see eraomandus on ainult ühiskondliku elu üks ajalooline vorm, mille eel ühel primitiivsemal ajal oli ühisomandus ja mille järel teatud vaheaja järgi jälle tekib uus majanduslik elukorraldus. Produktioonivahendite eraomandus oli ajalooliselt vajaline abinõu, et poliitilise ja majandusliku isandate- ja juhtideklassi kujundamisega alalises võitluses ja nende edenevas laienemises viia ühiskondlik areng astmeni, kus see enam ei vaja sellist klassipärist juhtimist, vastuksa, kus see

tunduks ta edespidisele arengule ahe-lana. See on märgatav just nüüd juba kaua. Produktiivjõudude muinasjutuline areng, töö keeruline organisatsioon, masside praegu võimalik kooliharidus ja suurte kihtide poliitiline küpsus mitte ainult ei nõua vaid ka lubab ühiskonna uestikorraldamist. Ja nii produktioonivahendite eraomanduse alleshoidmine on sattund teravasse vastuollu meie ühiskondliku eluga. Kuna ikka enam on vajalik kõigi koostöö selle tootmiseks, mida vajame eluks, saadused ei kuulu meile kõigile vaid vähestele, produktioonivahendite omanikele. Need võivad tarvitada neid oma erikasuks — profiidiks —, ja kõik teised, olgugi et nad on kõigi varanduste tõstjad, peavad saama maksukohuslikeks ja nii seisame fakti ees, mis järgnevale ajastule näib mõistmatuna vastuoksusena, et praeguses majanduskorralduses ei töötata inimeste elu võimaldamiseks, vaid et kapitaliomanikud saaksid profiiti. Ja inimeste ülisuurte masside elu selles toredas ühiskonnas variseb nagu tõeline kõrvalprodukt selles profiiditootmises. Tõepoolest näib nii: keeldumise ja varase tööga vaevatud noorpõlv, alati ülekoormatud, küpsuse röömutud aastad, ikka jälle puuduse, kurbuse- ja tööpuudusetondi ähvardatud, ja varane, tihti hoolitsematause kibedusele või armuanni alan-dusele taunitud raugapõlv.

Kuidas see saaks teiseks ja paremaks? See küsimus sisaldab teise, kelle muuta on see ühiskonnakord? Juba neljasaja aasta eest sotsialismi esimeses teaduslikus põhjenduses *Thomas Morus* andis sellele vastuse,

ta nelikümmend aastat Marx'i kõrval, ka siis, kui võimsam kuju varjutas teda. Ta ei pidand kunagi hili-nend hüvituseks olla pärast sõbra surma veel üle aastakümne rahvusvahelise, töölisliikumise esimene mees, kahtlemata võies mängida siin esimest viiulit; vastuksa, ta arvas,

et temale omastatakse suurem teene kui õigus.

Kuna kumbki suurtest meestest pühendus täielikult ühisele asjale, ja kumbki neist tõi erineva, kuid suure ohvri, vähemagi nurinata või hooplemiseta, nende sõprus sai liiduks, millel kogu ajaloos ei ole võrdseid.

KARL MARX'I MÄLESTUS

RÜHM I: *Ennegi rõõmutu töölise elu,
on päevad täis vaeva, ööd napid,
kuid seda ei julgend me uskuda,
et töödkki kord leinates kurdame taga.
Ja hirmsam on kõigest tulevik tume:
kas elu nii lõpuni veame?
Me noored ju väisind elust,
me vanad on maartud,
on vabadus leivata rõhuv.
Õöl painaja kallal.
Ja igav on päev.
On külm ja võbisev elu.*

RÜHM II: *Kuid nüüd, kuid nüüd tulgu pööre — kas ellu või surma —
kas hukkkugu meie, ei kannata enam.*

RÜHM III: *Ei ahelaid kuldseid
me töötud nüüd endale tao.*

RÜHM IV: *Kui tahes on suur me ahastusmäss,
ei pimedas koba:
me juhiks on julge pilguga Marx.*

A: *Nüüd seischem paigal vaid ja oodakem:
küll tuleb õitseng uus, töö valmib meile.*

B: *Ei ükski tehniline leiutis,
ei turu laiendus või päästa kapitalismi.*

öeldes: „Kes on inimesed, kes kõige elavamini nõuavad revolutsiooni? Eks need ole need, kes elavad kahjatusväärset elu? Kes on inimesed, kes osutavad riigikukutamiseks suurimat julgust? Eks need ole need, kes seejuures võivad ainult võita, kuna neil ei ole kaotada midagi?“ Ja täiesti ses mõttes kõneleb „Kommunistlik manifest“, kui see kõlab mõtteis: „Värisegu valitsevad klassid kommunistliku revolutsiooni ees. Proletaaridel ei ole kaotada muud kui ahelad. Neil on võita maailm!“

Vastuoksuse kõrvaldamise suur ajalooline ülesanne meie ühiskonnas on langend siis proletariaadile, ja sellega ta on saand arengu pioneeriks, meie aja kultuuriülesande kandjaks. Näete nüüd, et on suur paremus, mis saab osaks proletariaadile, kuna ta peab nii toimima elu- ja arengutingimuste sunnituna, mitte sellepärast, et see on õilis. Otse proletariaat, kes on saand teadlikuks ses ülesandes, tunneb seda kõige tugevamini ja kirglikumalt, kui väga ta ei

olegi teadmatuse ja tooruse kütkeis. Aga just sellepärast ta püüe selle puuduse, selle ebainimlikkuse ületamiseks, samas suurimaks ajalooliseks tõukeks kogu ühiskonna enneolematu inimsustamiseni.

Ja sellest vaadatuna proletariaadi majanduslik ja poliitiline võitlus kaotab oma ainult parteilise tähenduse, mis tal näib olevat, kuna ometi on tegemist proletariaadi klassiliikumisega. Palju enam ilmneb, et siin paratamatult peab toimuma klassiliikumise vormis, mis on üldhuvi asi. Kuni on olemas parteid ja klassid, mis tahavad säilitada ja peavad säilitama ühiskonna lõhenemise, kuna sellega seisab ja langeb nende omandus ja nende võim, nüikaua ühiskonna solidariseerumine peab olema samuti parteiasi ja poliitika ühel klassil, kelle eluhuvi kõneleb selle püsimise vastu: proletariaadi, töötava rahva parteiasi ja poliitika.

Raamatust: *Die Aufgabe der Jugend in unserer Zeit.*

- A: Kuid töölisklassi jõu on imend kriis,
me olgem arstiks, pärast pärijaks.
- B: Kes suudab surmahaiget arstida!
Kui võiksimegi — meie töö on teine.
- A: Me vastu meeleheide, poolt ei miski,
me vastu valitseja võimuaparaat.
- B: See vastane jääb jõuetumaks ikka,
karm võitlusvajadus toob jõudu meile.
- RÜHM III, IV: Kes hädaohtu näeb, see kaitsku end,
koos oma klassiga kas võita, hukkuda!
- RÜHM II: Eelkõige töölisklassi kõhklejad
teed andku teistele, kes võitlusvalmis.
- RÜHM IV: Ei keegi lüigne kaasa võitlema!
Kõik koos — nii ainult võit on võimalik!
- RÜHM III: On häda suurim: ühendust vähe meil.
Võitlema peame, võitlema üheskoos.
Kui pole ühtlust meie keskel,
otsustav võitlus tooks ainult kaotust.
- RÜHM IV: Me võitlus meie eneste määrata,
ometi seotud arengu määrustest:
me vastane kui koondab jõudu,
areneb jõudsasti meie ühtlus.
- RÜHM I, II, III: Kui tahes on suur me vastase jõud,
ei sihitu võitlus:
me juhiks on julge pilguga Marx.
- A: Me vastu sammub vaenuline vägi,
nüüd taganeda ruttu osakem.
- B: Ei tagane, kas surm või elu ees!
- A: Neil jõud on suur, me nõrgalt varustund.
- B: Meil kasvab jõud, kui võitlus algab vaid.
- RÜHM I: Meile soodus on ajalookäik,
olgu kaotuski näha:
krüürist kasvamas sotsialism!
- RÜHM II: Olgu kaotusi suuri,
sünnib meeleheit uueks ja korraldub jõuks,
käsivartesse jõudu
näljas noortel ja vanadel tuleb.
- RÜHM III: Langend ohvrite haulal
pärjaks tegude rauast
võimu endale loome
küire, osava käega.
- RÜHM IV: Olgugi otsus see ränk,
süüski rõõmuga teele!
Teeme endale ajalugu
tõhusa plaani järgi.
- KÕIK: Marx'i antud õpetus kohustab
kindla plaani järgi
noorte hulkadel astuma kaasa.
Marx on meil; pole hirmu.
Marx on juhtimas ikka.
Ajaloo kindel areng
annab meie tahtele võidu.

NOORPÖLV JA INTERNATSIONAALI SUURKÜSIMUSED

Prantsuse sotsialistlik ajakiri „La Bataille Socialiste“ korraldab lugemise seadise ankeedi Internatsionaali ulatuses olevate põlevate poliitiliste küsimuste lahendamiseks. Toome kaks Prantsuse noorsotsialistide vastust, lisandades ka toimetuse märkmed.

Küsimused olid järgmised: 1) mis peaks tegema proletariaat uue sõja puhkedes, 2) milliste vahenditega tööliklass peab vallutama võimu, 3) mil teel toimub tööliklassi kahe tiiva — sotsialistide ja kommunistide — ühinemine. Need küsimused on algatatud Sotsialistliku Töölis-Internatsionaali büroo poolt ja on pandud ette kõigi maade sotsialistlikes parteides korraldada mitmekülgseid vaidlusi neis küsimustes.

J. Haver.

J. Haver on noor, kahekümne üheksa aastane. Pangem tähele. Noori on ikka huvitav kuulata.

Tõusev generatsioon peab võtma osa sellest teoreetilisest hääletusest, mis moodustab käesoleva ankeedi. Kuna „Sotsialistlik Võitlus“ (La Bataille Socialiste) ei saa tuua pikki arutlusi, ma võtaksin lühidates joontes kokku selle, mis näib minu generatsiooni keskmise vaatekohana. See on generatsioon, kes on näinud sõda, ilma seda ise kaasa tegemata, kes on tulnud sotsialismi juurde täisealiseks saades, kuid siiski pärast partei lõhenemist...

I. Meie juures hirm sõja eest ei ole sama päritolu kui vanema põlve, „endiste lahingumeeste“ juures, kes on esimeses jões „patsifistid“. Meie vihkame sõda sellepärast, et näeme selles kapitalismi kõige täielisemat, kõige absurdsemat, kõige ebainimlikumat õitselepuhkemist. Me ei usu enam mingit rahvuslikku sõjalist vastupanu tänapäeva tsiviliseeritud riigis. Sõjavägi pole muud kui abinõu kapitalistide käes ja sõda „tsiviliseeritud rahvaste“ vahel on inimsuse hävitamine. Meie keeldumine osavõttust rahvusliku vastupanu korral langeb kokku „antipatriotide“ keeldumisega enne 1914. aastat ja ulatub kaugemale isegi sõjaaegsest „inter-

natsionalismist“. Et mitte jääda seisukohata, nagu 1914. aastal, ei pea alati ootama Internatsionaali otsusi. Rahvuslikus raamistikus sotsialistlik partei ja ametiühingud ei pea mitte ainult silmas pidama vaimuimemete sõjavastaseid õpetusi, vaid ka samal ajal oskama kasutada tehnilisi vahendeid vastuhakkamiseks sõjale töökohtades, elavais tootmis- ja liiklemiskeskustes. Ootamata Internatsionaali otsusi meie töölisorganisatsioonid peavad andma mõjuva aktsiooniga ülemaailmelsele proletariaadile konkreetse eeskuju. Mussolini, Horthy, Dollfuss'i ja Ko. relvadekaubitsemise paljastamine Austria ametnike ja tööliste „Arbeiter-Zeitungi“ kaudu, tähendab rohkem kui mõne ülemaailmalse liidu üksmeelselt vastuvõetud ettepanekud Genfis, Amsterdamis või Zürichis.

II. Pärast sõda saavutatud demokraatlikud reformid näisid avavat tee sotsialismile. Arvukad sõduritest tööliismassid — isegi sellisel vanal autokraatlikul maal nagu Saksamaa —, loobudes vanast mässulisest taktikast, mis oli tõepoolest vananenud, ei usaldanud muud kui parlamentaarset demokraatiat. Kuid tänapäeval, 14 aastat pärast sõda, peame konstateerima, et demokraatlikku korda ei ole olnud kunagi Venemaal, et see on juba kümme aastat kadunud Itaaliast, et ta elavana pole kunagi esinenud idapoolses Kesk-Euroopas ja Balkanimail, et see on suuremas Saksamaal. Praegu ei ole rohkem suuri „parlamentaarset demokraatiateid“ kui Inglismaa ja Prantsusmaa. Kuid ka neis mais demokraatia on ainult painduvaks abinõuks vana kodanluse käes, kellel on suur poliitiline küpsus ja kes oskab kasutada demokraatlike vabaduste ventiile — kapitali eksploateerimise, kurnamise ja manööverdamise vabadust.

Kodanlik demokraatia sureb — see ei vaimusta enam tõusvat generatsiooni. Vähe sellest, et see jätab saavutamata sotsialismi, see ei suuda isegi üle saada kapitalismi kriisidest. Sellest tulebki mitmesuguste fašistlike voolude, kes tahavad „midagi

RINGVAADE

Hitler võimul.

L. a. 6. novembri Saksa valimiste järeldusel oli selge, et natside kiire poolehoidulangus (nagu oli tõuski) on aland, ilma et nad võimu juurde tarvitseksid pääsedagi. Kuna ka lootuseti oli riigivõimu haarata vägivalgaga (tugevate töölisorgansatsioonide vastupanuga arvestades), jäi Hitlerile ainus tee võimu juure pääsemiseks koaleerumine Saksa rahvuslastega (Hugenbergi suurkapitali partei), jaanuari lõpus president Hindenburg (kellest oli loodetud kord

demokraatia kaitsjat Hitleri vastu!!!) nimetaski uue valitsuse kantsler Hitler'iga. Kuna ka sel valitsusel puudus riigipäeval enamus, toimis Hindenburg samuti, nagu see kestnud juba üle kahe aasta — riigipäev saadeti uuesti laiali, uued valimised kuulutati 5. märtsiks.

Vahepeäl Hitler pidi jõudma kindlustada oma võimu — ja see on alandki: lisaks järjest suurenevale natside roimarrühmade terrorile tuli valitsuse otsene terror, sotsialistlike ja kommunistlike, aga ka vabameel-

muud — Hitler'i „kolmas riik“ —, edu töötute ja alles hiljuti proletariseerund kihtide juures.

Kiindused liiga täpsalt demokraatlikule meetodile sotsialistlik partei võib omandada kõige halvema poliitika, mis raiskab aega, midagi lahendamata; poliitika, mida on praktiseerinud ja praktiseerib praegugi kodanlus. Prantsuse kodanlus kasutab selliselt järjekordseid parem- ja pahempoolseid valitsusi, vastolusid senati ja saadikutekojade vahel, mitmesuguste programmide mängu, eelarve tasakaalustamise projekte ja vastuprojekte. . .

Mitte parlamendis, mille kaudu sünnib viivitamise poliitika, niinimetatud „väikesim pahe“, ebamäärane edasilükkamine, ei pea sündima revolutsiooniliste jõudude proletaarne võitlus. Tänapäeval tõsine võitlus toimub kogu maal, igal maal. Kuna rahvus jääb veel momendi tähtsaks poliitiliseks olemuseks, peab see üldine revolutsiooniline aktsioon ette võetama iga rahva seas, ootamata, kas muu maailm on juba küps sotsialistlikuks tsivilisatsiooniks või ei. Sotsialistlik ühiskond saabub rahvuslike proletariaatide vaevarikaste katsete kaudu erimais.

III. Esimene etapp üleminekuks sünnib antikapitalistlike jõudude koondamisega sotsialistliku ja revolutsioonilise lahenduse ümber. Töölisklassi üksmeel on selleks kõige parem abinõu. Selle teostumine ei sõltu kindlasti otsesest meist, kuid meie võime palju teha selle lõpuleviimiseks. Poliitika, mis on kõrgemal määral

inspireeritud kokkuvõetud printsiipidest, on selleks kõige hõlpsam. Järgnevat taktikaks ei ole mul midagi lisandada, mu kahele eelmisele osale, kus olen kirjeldand kõige eelistatavat viisi, kuidas meie, noorsotsialistid, ootame mineviku likvideerimist.

Octave Cote.

Seltsimees Cote, Allier' noorsotsialist.

1. „Kui järsku puhkeks sõda“, Internatsionaal — ma usun ja kahetsen seda — ei saaks teha muud kui kannatada ja katsuda seda lühendada. Sõja peab tapma juba enne tema tekkimist. Ja sõja hävitamiseks ei ole muud lahendust kui sotsialism, see on seniste produktioonivahendite valdajate eksproprieerimine ja kasu jaotamine üldsuse vahel. Selleks — seda nimetatakse „revolutsiooniks“ — peab valmistuma.

2. Loota demokraatlikele meetodeile, et pääseda võimule? See on sama hää kui nõuda kastelt, et ta peaks varustama veega jõge! Kodanlus kaitseb oma eesõigusi ega valmista omale „neljanda augusti ööd“ kuni teda selleks ei sunnita. Ta hoiab vägivallaga võimu käes. Ainult vägivald tõukab selle võimult.

3. Kuidas uuesti jalule seada ühtlus? *Tahtes* seda kirglikult. Kõrvaldades oma vihased poleemikad, mis mürgistavad töölise atmosfääri. Tunnustades, ilma et püütaks teada saada, kas meil maksab pöörduda tagasi kõigis olukordades, seda postulaati: *kogu* proletariaat *kogu* kodanluse vastu. Tõelised peaksid aru saama ja valima.

sema kodanluse ajalehtede sulgemine on igapäevane nähe. Et ka valimised toimuvad sama terrori all (kui nad üldse toimuvad) on selge. Terroriga püüab Hitler kindlustada oma võimu, püüdes hävitada ainust demokraatia kaitsset — tööliklassi organiseeritud jõudu. Aga Saksa tööliklass ja sotsiaaldemokraatia on ka end korraldand kiiresti uueks võitluseks, on kadnud kõik senised mõtted „rahvatervikust“ „demokraatlikust kodanlusest“, kellega leppides ka tööliklass võib saavutada võite, on asutud jällegi kindla klassivõitluse alusele, et tööliklass võib loota ainult oma jõule.

Reaktsiooni äärmine surve on ka tasandand teed tööliklassi ühtlusele. Esijoones sotsialistid on ulatand oma käe proletariaadi vennavõitluse lõpetamiseks fašismi rünnaku tagasilöömiseks. Tähelepanu väärib siin Austria sotsialistide püüde olla abiks tööliklassi ühinemisele Saksas. „Arbeiter-Zeitung“ püstitas minimaalsete kokkuleppe nõuetena: kommunistid, juhul kui nende nimekirja ei lasta valimisele, kutsugu oma poolehoidjad hääletama sotsialistidele; juhul kui kommunistide mandaadid tühistatakse pärast valimisi, sotsialistid koos ametiühinguga võtavad selle vastu tarvitusele äärmised vahendid; kumbki partei peab loobuma avalikust vastastikusest võitlusest vähemalt valimiseni.

Ka nende minimaalnõuete täitmise, mis on mõeldud esialgu lähemaks valimisaktsiooniks, tähendaks edu proletariaadi ühisfronti loomiseks, kust kindlasti leitakse tee ka edasiseks koostööks.

Kui sotsialistliku partei esimees Wels pärast Hitleri võimuletulekut korraldatud hiiglamüütingut avades, millist pole olnud pärast 1918. a. revolutsiooniaegseid, mälestas klassivõitluses langend parteiseltsimehi ja kommunistliku vennaspartei liikmeid, tähistas see suurt sammu kokkuleppe poole. Hiljem riigipäeva endine esimees Löbe avalikul koosolekul kõnedes ütles, et sotsialistid on otsustanud tulevikus loobuda igasugu koostööst *mittemarksiistlike* parteidega, vaid astuda võitlusele *kogu võimu* vallutamiseks marksismile. See tä-

hendab suurt muutust tööliklassi aktiveerimiseks ja ühisfronti loomiseks. See väljendub ka sotsialistliku partei kogu ajakirjanduses.

Kuidas suhtuvad sotsialistide käeulatamisele kommunistid? Fašismi, aga määratute töölishulkade surve, kes on saand uut vaimustust ja hoo-gu proletarise ühisfronti teostamiseks, kommunistlikud juhid peavad võtma vastu vennaskäe. Vastasel korral teostub proletariaadi ühisfront ilma nendeta, üle nende. Teostub Saksamaal tööliklassi ühinemine, tähendab see kogu Euroopas lõhe kadumise võimalust, on ju Saksamaa pea ainuke maa, kus kommunistlik liikumine on tugev.

Võitlus Saksas on kogu maailma tööliklassi huvipunktiks. Võidab sääl ajutiselt fašism, tähendab see pikemaks ajaks viletsust, reaktsiooni ja sõjahädaohtu kõikjal. Tuleb otsustavas võitluses võitjaks tööliklass, tähistab see kogu maailmas tööliklassi aktiivse rünnaku algust ja ka pööret tulunduskriisi lahendamiseks — sotsialistlike meetoditega. Kolme noole tähe all on kogu maailma tööliklass.

„Mäss“ Hollandi sõjalaeval.

Aasia vetes asumaadel „korrahoidjaks“ määratud sõjalaeva „De Zeven Provinciën“ meeskond (enamikus pärismaalased) protestiks palkade kärpimise vastu sõitis omavoliliselt sadamast merele ja alistus alles pikema tagaajamise ja pommitamise järel. On kuuldusi vastuhakkamisest ka teistel sõjalaevadel (millest avastavad võimud viimse võimaluseni vaikivad). Need juhtumid näitavad, et ka sõjavägi pole alati kindel kodanliku valitsusvõimu kaitsja. Valitseva kriisi surutis mõjustab tunduvalt kaasa, et „püssid hakkavad mõtlema“. Olugi, et „De Zeven Provinciën“ juhuse üksik, kardetakse ometi; nii keelas Hollandi sõjaministerium sotsialistlike ajalehtede lugemise ja nende kaasatoomise sõjaväelastel.

Põhisääduse muutmine

ei anna meie kodanlusele hingerahu. Kuigi mõõdud suve rahvahäletusel rahva enamik andis kindla otsuse, rünnak põhisääduse demokraatlikule vaimale jätkub suurema hooga. Kai-

kameestest fašistid korjavad oma kava rahvahääletusele viimiseks allkirju, nendega võidujoostes riigikogu kodanlik enamuse koostas ka kiiresti oma muutmise kava, mis suvel tuleb rahvahääletusele. Et möödunud suve kogemused küllalt hästi meeles, tehti kõik võimalik põhisääduse muutmise läbiminekukergenduseks. Valimis-säädus muudeti, kaotati hääletamis-sundus. Loodetakse rahvahulkade passiivsusele, et see omas suures osas jääks koju, kuna muutmise läbiminekuks on vajaline kõigest 30% (vähem kui kolmandik) hääleõiguslike kodanike hääli.

Organiseeritud töölikond esotsas Sotsialistliku Töölisparteiga koondab kogu oma jõud võitluseks uue reakt-siooni tähe all sündinud põhisääduse kava vastu. Meie suurim ülesanne on äratada hulgad passiivsusest oma õiguste aktiivsele kaitsele. Olgugi paljas põhisäädus ükski sama hää kui valge leht, tema annab ometi vormilise aluse tööliklassile tema õiguste maksmapaneku nõudmiseks ja nende eest võitlemiseks. Ühtegi õigust, olgugi see esialgu ainult paberiline, ei tohi rahvas vabatahtlikult anda käest!

E. T.

KIRJANDUS

A. H. Tammsaare: „Tõde ja õigus IV“

Oma romaani neljandas raamatus Tammsaare kirjeldab Eesti „koorekihi“ elu, seda halastamatult piitsutades. Kultuuripüüdelise kodanliku intelligendina autor (romaanis Indreku kujus) näeb tänapäeva kodanliku ühiskonna valitsevat barbaarsust, näeb valitseva kalssi tsivilisatsiooni ja kultuuri lõppu. Kujuka näitena autori valusast hirvitusest kodanliku ühiskonna kultuurist võiksime tuua purjus ärimehe praalimisest: maailmasõjas inimestele mustusest kasvaid seened selga ja tekkisid täid, aga püssid ja kahurid, millest lasti, pidid läikima puhtusest, sest see tähendab kultuuri, kultuurilist tapmist.

Autor näeb kodanliku kultuuri ja seega kogu kodanliku ühiskonna paratamatut lõppu, aga sellega koos näeb ta ka enda lõppu ja selles on ta traagika. Kodanlikuna intelligendina ta aga ei suuda näha uut ühiskondlikku klassi — uue kultuuri loojat — võitlevat proletariaati. Ta püüab küll ka seda õppida tundma pörandaaluse Meleski kaudu, aga ta ei suuda võõrana sellele klassile tabada selle psühholoogiat, ta tahab

näha revolutsioonäärise ainult tundeinimest, kes juhusliku vürsti valge saiakannika nägemise tõttu satub revolutsioonääriseks, kellel puudub teadvus ajaloolise arengu säädusist.

Tammsaare näeb aga revolutsioonäärisedena uue korra ja kultuuri eest võitlejainena ainult pörandaaluseid kommuniste ja ei leia säält uue kultuuri kandjaid. Ta vaikib aga uue kultuuri kandjaist massilisest või massiliseks püüdvast sotsialistlikust liikumisest, või ei näe ta selle revolutsioonilisust? Kas sotsialistlik liikumine on peitnud seevõrra oma revolutsioonilisust, et kõrvalolijal on raske seda märgata?

E. T.

NOORSOTSIALISTLIK KONGRESS JA KURSUSED

Eesti Noorsotsialistliku Liidu 7. kongress peetakse 9. ja 10. aprillil Tallinnas. Kongressile järgneb kolmepäevane kursus, kus käsitellakse järgmisi aineid: Marksistlik majandusõpetus, Ametiühingute kriisiprogramm, Sotsialiseerimine ja plaanimajandus, Kriisiaegne psühholoogia, Noorsotsialistlik organiseerimistöö. Püäle teoreetilise osa kursustel esineb ka praktilisi töid.

„RÜNNAK“, Eesti Noorsotsialistliku Liidu häälekandja. Toimetuse: *Nigol Andresen, Erik Tuiman, Johanna Veeberman*. Vastutav toimetaja ja väljaandja *Mihkel Mihkelson*. Ilmub Tallinnas kord kuus pääle juuni ja juuli. Tellimishind: aastas 1 kroon 50 senti, 6 kuud 80 senti. Toimetuse ja talitus: Tallinn, V. Pärnu 31. — Postkast 367.

Kirjastus o.-ü. „Täht“ trükikoda Tallinnas.